МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования Чувашской Республики
Администрация Батыревского муниципального округа Чувашской Республики
МАОУ "Сугутская СОШ "
Батыревского муниципального округа Чувашской Республики

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
на заседании ШМО учителей филологического цикла	Заместителем директора по УВР	Директор
________________	________________	________________
Руководитель МО Губайдуллина И.Л..	Тинюкова А.П.	Падусев А.В.
Протокол №1 от «31» августа 2023г.	«31» августа 2023 г.	Приказ №76-од от «31» августа 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Татарский язык»

для обучающихся 5 – 9 классов

с. Сугуты 2023

1. ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Рабочая программа учебного предмета «Родной язык (татарский)» для 5−9 классов основного общего образования с обучением на русском языке для изучающих татарский язык как родной разработана в соответствии с Федеральным государственным образовательным стандартом основного общего образования, с учетом основных идей и положений программы развития универсальных учебных действий для основного общего образования и для обеспечения сохранения и развития языкового наследия многонационального народа Российской Федерации.

Нормативную правовую основу настоящей программы составляют следующие документы:

- Конституция Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 г. с изменениями, одобренными в ходе общероссийского голосования 01.07.2020 г.) (ст. 26, ст. 68);
- Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. № 273–ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;
- Федеральный закон от 3 августа 2018 г. № 317–ФЗ «О внесении изменений в статьи 11 и 14 Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации»;
- Закон Российской Федерации от 25 октября 1991 г. № 1807–1 «О языках народов Российской Федерации»;

Татарский язык, выступая как родной язык, является основой развития мышления, воображения, интеллектуальных и творческих способностей обучающихся; основой самореализации личности, развития способности к самостоятельному усвоению новых знаний и умений, включая организацию учебной деятельности.

Можно выделить следующие функции татарского языка:

– татарский язык является средством общения представителей татарского народа и других национальностей, желающих на нем общаться;

– татарский язык обеспечивает преемственность культурных традиций народа, возможность возникновения и развития национальной литературы;

– татарский язык выступает связующим звеном между поколениями, служит средством передачи внеязыкового коллективного опыта татарского народа.

Татарский язык является средством приобщения к духовному богатству культуры и литературы народа, одним из каналов социализации личности. Будучи основой развития мышления, предмет «Родной (татарский) язык» неразрывно связан и с другими школьными предметами, особенно с предметом «Родная (татарская) литература».

Учебный предмет «Родной (татарский) язык» на ступени основного общего образования вносит существенный вклад в формирование универсальных учебных действий: регулятивных, познавательных, коммуникативных.

У обучающегося последовательно формируются эмоционально-ценностное отношение к родному языку, интерес к его изучению, желание умело им пользоваться в разных ситуациях общения, правильно писать и читать, участвовать в диалоге, составлять устные монологические высказывания и письменные тексты. Тем самым через воспитание у обучающегося позитивного эмоционально-ценностного отношения к родному (татарскому) языку закладываются основы гражданской культуры личности.

Программа включает пояснительную записку, планируемые результаты освоения учебного предмета, содержание учебного предмета, тематическое планирование и систему условий реализации учебной программы.

В пояснительной записке раскрываются цели изучения родного (татарского) языка, основные подходы к отбору содержания курса, характеризуются его основные содержательные линии, определяется место учебного предмета «Родной (татарский) язык» в учебном плане.

В разделе «Планируемые результаты освоения учебного предмета» устанавливаются требования к результатам освоения образовательной программы основного общего образования по родному (татарскому) языку на личностном, метапредметном и предметном уровнях.

Программа определяет содержание учебного предмета «Родной (татарский) язык», включающее два блока: речевая деятельность и культура речи; общие сведения о языке, разделы науки о языке (фонетика, орфоэпия и графика, морфемика и словообразование, лексикология и фразеология, морфология, синтаксис, орфография и пунктуация, стилистика).

В тематическом планировании отражены блоки и темы курса, количество часов, отводимых как на изучение всего курса.

Изучение предмета направлено на достижение следующей **цели:**

– развитие коммуникативной компетенции, то есть способности и готовности использовать речевые средства для выражения своих чувств, мыслей и потребностей; воспитание и развитие личности, уважающей языковое наследие многонационального народа Российской Федерации.

Изучение предмета направлено на решение следующих **задач:**

– овладение знаниями о татарском языке, его устройстве и функционировании, о стилистических ресурсах, основных нормах татарского литературного языка и речевого этикета, обогащение словарного запаса и увеличение объема используемых грамматических средств;

– развитие речевой и мыслительной деятельности, коммуникативных умений и навыков, обеспечивающих свободное владение татарским языком в разных ситуациях, готовности и способности к практическому речевому взаимодействию и взаимопониманию, потребности в речевом самосовершенствовании;

– формирование умений распознавать, анализировать, классифицировать языковые факты, оценивать их с точки зрения нормативности и соответствия ситуации общения, осуществлять информационный поиск, извлекая и преобразовывая необходимую информацию из различных источников и текстов;

– воспитание интереса и любви к родному татарскому языку, сознательного отношения к языку как к духовному наследию народа и средству общения, ответственности за языковую культуру как национальную ценность, осознание эстетической ценности татарского языка.

Достижение указанных целей и задач осуществляется в процессе развития коммуникативной, языковой и социокультурной компетенций.

Коммуникативная компетенция предполагает способность и готовность обучающихся общаться на родном (татарском) языке с учетом своих речевых возможностей и потребностей в разных формах: устной (слушание и говорение) и письменной (чтение и письмо); способность создавать и воспринимать тексты.

Языковая компетенция направлена на освоение фонетических, грамматических и лексических средств татарского языка; формирование умений опознавать языковые явления, анализировать и классифицировать их; умение пользоваться различными лингвистическими словарями.

Социокультурная компетенция предполагает проявление обучающимися знаний, навыков и умений, позволяющих им правильно оценивать специфику и условия взаимодействия, взаимоотношений с представителями других этнических общностей, владение нормами татарского речевого этикета и культуры межнационального общения, способность объяснять значения слов с национально-культурным компонентом.

Общая характеристика учебного предмета

Предмет «Родной язык (татарский)» входит в образовательную область «Родной язык и родная литература» учебного плана образовательных организаций основного общего образования.

Учебный предмет «Родной язык (татарский)» является одним из основных элементов образовательной системы 5-8 классов основного общего образования, формирующим компетенции в сфере татарской языковой культуры. Его включенность в общую систему обеспечивается содержательными связями с другими учебными предметами филологической направленности.

Используемые учебные тексты, предлагаемая тематика речи на татарском языке имеют патриотическую, гражданственную, морально-этическую воспитательную направленность, вносят свой вклад в приобщение школьников к национальной культуре. Все это в конечном итоге обеспечивает формирование личностных качеств, соответствующих национальным и общечеловеческим ценностям.

Кроме того, системный подход выдвигает требование обеспечения преемственности курсов татарского языка основной и начальной школы.

Основные содержательные линии предмета

Направленность курса родного (татарского) языка на формирование коммуникативной, языковой и социокультурной компетенций нашла отражение в структуре программы. В ней выделяются две сквозные содержательные линии, обеспечивающие формирование указанных компетенций.

Содержательная линия «речевая деятельность и культура речи» направлена на сознательное формирование навыков речевого общения.

Содержательная линия «общие сведения о языке, разделы науки о языке (фонетика, орфоэпия и графика, морфемика и словообразование, лексикология и фразеология, морфология, синтаксис, орфография и пунктуация, стилистика)» включает разделы, отражающие устройство языка и особенности функционирования языковых единиц.

Место учебного предмета в учебном плане

На изучение предмета «Родной язык (татарский)» в общеобразовательных организациях с обучением на русском языке для изучающих татарский язык как родной отводится 1 час в неделю в 5-8 классах основного общего образования, по 34 часа в год, 0,5 часа в 9 классе – 17 часов в год.

2. ПЛАНИРУЕМЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ОСВОЕНИЯ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

В результате изучения родного (татарского) языка на уровне основного общего образования у выпускников будут сформированы личностные, метапредметные и предметные результаты.

Личностные результаты

У выпускника будут сформированы:

– осознание российской гражданской идентичности (патриотизма, уважения к Отечеству, прошлому и настоящему многонационального народа России, идентификации себя в качестве гражданина России);

– целостное мировоззрение, соответствующее современному уровню развития науки и общественной практики, учитывающее социальное, культурное, языковое, духовное многообразие современного мира;

– понимание определяющей роли языка в развитии интеллектуальных, творческих способностей и моральных качеств личности; его значения в процессе получения школьного образования;

– уважительное отношение к родному языку, гордость за него; лучшее осознание своей культуры;

– потребность в изучении татарского языка и овладении им как средством общения, познания, самореализации и социальной адаптации в поликультурном, полиэтническом мире;

– национальное самосознание, стремление к взаимопониманию между людьми разных сообществ, толерантное отношение к проявлениям иной культуры.

Выпускник получит возможность для формирования:

– выраженной устойчивой мотивации изучения татарского языка, интереса к культуре татарского и других народов РФ.

Метапредметные результаты

Регулятивные универсальные учебные действия Выпускник научится:

– самостоятельно определять цели обучения, ставить и формулировать новые задачи в учебе и познавательной деятельности, развивать мотивы и интересы своей познавательной деятельности;

– самостоятельно планировать пути достижения целей;

– осуществлять контроль своей деятельности в процессе достижения результата, корректировать свои действия в соответствии с изменяющейся ситуацией;

– владеть основами самоконтроля, самооценки, принятия решений и осуществления осознанного выбора в учебной и познавательной деятельности;

– уметь самостоятельно контролировать свое время и распределять его;

– принимать решения в проблемной ситуации с помощью диалога.

Выпускник получит возможность научиться:

– при планировании достижения целей самостоятельно, полно и адекватно учитывать условия и средства их достижения;

– выделять альтернативные способы достижения цели и выбирать наиболее эффективный способ;

– основам саморегуляции в учебной и познавательной деятельности в форме осознанного управления своим поведением и деятельностью, направленной на достижение поставленных целей.

Познавательные универсальные учебные действия

Выпускник научится:

– осуществлять расширенный поиск информации с использованием ресурсов библиотек и сети Интернет;

– строить рассуждение от общих закономерностей к частным явлениям и от частных явлений к общим закономерностям; на основе сравнения предметов и явлений;

– владеть приемами отбора и систематизации материала по определенной теме, преобразовывать, сохранять и передавать информацию, полученную на татарском языке в результате чтения или слушания;

– устанавливать взаимосвязь описанных в тексте событий, явлений, процессов, резюмировать главную идею текста;

– участвовать в проектно-исследовательской деятельности;

– сопоставлять и сравнивать речевые высказывания с точки зрения их содержания, стилистических особенностей и использованных языковых средств.

Выпускник получит возможность научиться:

– выделять, обобщать и фиксировать нужную информацию;

– решать проблемы творческого и поискового характера; – самостоятельно проводить мини-исследование.

Коммуникативные универсальные учебные действия

Выпускник научится:

– осознанно использовать речевые средства в соответствии с задачей коммуникации для выражения своих чувств, мыслей и потребностей, для планирования и регуляции своей деятельности;

– отображать в речи (описание, объяснение) содержание совершаемых действий, как в форме громкой социализированной речи, так и в форме внутренней речи;

– адекватно понимать устное и письменное сообщения на татарском языке (коммуникативную установку, тему текста, основную мысль, основную и дополнительную информацию);

– адекватно воспринимать на слух тексты на татарском языке разных стилей и жанров, владеть разными видами слушания (выборочным, ознакомительным, детальным);

– создавать устные и письменные тексты разных типов, стилей речи и жанров с учетом замысла, адресата и ситуации общения;

– свободно, правильно излагать свои мысли в устной и письменной форме, соблюдать нормы построения текста (логичность, последовательность, связность, соответствие теме и др.), адекватно выражать свое отношение к фактам и явлениям окружающей действительности, к прочитанному, услышанному, увиденному;

– владеть различными видами монолога (повествование, описание, рассуждение, сочетание разных видов монолога) и диалога (этикетный, диалог-расспрос, диалог-побуждение, диалог-обмен мнениями и др., сочетание разных видов диалога);

– соблюдать в практике речевого общения основные орфоэпические, лексические, грамматические, стилистические нормы татарского литературного языка, соблюдать основные правила орфографии и пунктуации в процессе письменного общения.

Выпускник получит возможность научиться:

– учитывать разные мнения и интересы и обосновывать собственную позицию;

– брать на себя инициативу в организации совместного действия (деловое лидерство);

– в процессе коммуникации достаточно точно, последовательно и полно передавать партнеру необходимую информацию как ориентир для построения действия.

Предметные результаты

Основными предметными результатами изучения предмета «Родной язык (татарский)» являются формирование умений в говорении, слушании, чтении и письме; приобретение обучающимися знаний о лексике, фонетике и грамматике татарского языка.

Коммуникативная компетенция

Говорение

Выпускник научится:

– владеть различными видами диалога (этикетный диалог, диалог-расспрос, диалог-побуждение к действию, диалог-обмен мнениями, комбинированный диалог);

– самостоятельно составлять тексты в разных стилях;

– формулировать вопросы по содержанию текста и отвечать на них;

– создавать устные монологические высказывания на основе жизненных наблюдений, чтения;

– передавать содержание текста с изменением лица рассказчика;

– устно пересказывать прочитанный или прослушанный текст;

– составлять монологические высказывания на темы, предусмотренные программой.

Выпускник получит возможность научиться:

– комментировать факты из прочитанного/прослушанного текста, объяснять свое отношение к прочитанному/прослушанному;

– *кратко высказываться в соответствии с предложенной ситуацией общения;*

– *кратко излагать результаты выполненной проектной работы на татарском языке.*

Слушание

Выпускник научится:

– адекватно понимать информацию устного и письменного сообщения на татарском языке (цель, основную и дополнительную тему, явную и скрытую информацию);

– понимать текст как речевое произведение, выявлять его структуру, особенности абзацного членения;

– воспринимать на слух и выборочно понимать с опорой на языковую догадку, контекст краткие несложные аудио- и видеотексты, выделяя нужную информацию.

Выпускник получит возможность научиться:

– *использовать контекстуальную или языковую догадку при восприятии на слух текстов, содержащих небольшое количество незнакомых слов;*

– *игнорировать незнакомые языковые явления, несущественные для понимания основного содержания воспринимаемого на слух текста;*

– *отделять в тексте, воспринимаемом на слух, главные факты от второстепенных.*

Чтение

Выпускник научится:

– читать и понимать основное содержание текстов, содержащих некоторое количество неизученного языкового материала;

– читать и находить нужную информацию в текстах;

– читать тексты разных жанров с полным и точным пониманием, используя языковую догадку, выборочный перевод, словарь; *Выпускник получит возможность научиться:*

– *читать и полностью понимать содержание прочитанных текстов.*

Письмо

Выпускник научится:

– владеть правилами орфографии при написании часто употребляемых слов;

– письменно выполнять языковые (фонетические, лексические и грамматические)

– подробно и сжато передавать в письменной форме содержание исходного текста;

– создавать тексты с опорой на картину;

– составлять собственные тексты, пользуясь материалом урока, образцом, ключевыми словами, вопросами или планом.

Выпускник получит возможность научиться:

–*составлять план устного или письменного сообщения на татарском языке;*

–*создавать тексты без опоры;*

–*использовать в собственном сочинении элементы рассуждения;*

–*кратко излагать в письменном виде результаты своей деятельности.*

Языковая компетенция

Выпускник научится:

– определять роль органов речи в образовании звуков; место образования звуков;

– различать гласные переднего и заднего ряда; огубленные и неогубленные;

– давать полную характеристику гласным и согласным звукам;

– делать сопоставительный анализ гласных и согласных звуков в татарском и русском языках;

– определять комбинаторные и позиционные изменения гласных (в рамках изученного);

– выявлять аккомодацию;

– различать звук и фонему;

–распознавать виды гармонии гласных;

–различать виды редукции гласных;

–понимать смыслоразличительную функцию звука; понимать ассимиляцию согласных; определять специфичные звуки татарского языка [ә], [ө], [ү], [w], [ғ], [қ], [җ], [ң], [h];

–правильно употреблять звук [,] (гамза);

–различать звуки [w], [в], [ф], обозначаемые на письме буквой в;

–правильно употреблять звуки [э] [ц], [щ], буквы, обозначающие их на письме;

–знать правописание букв, обозначающих сочетание двух звуков: е, ё, ю, я;

–знать правописание букв ъ и ь;

–знать закон сингармонизма: различать небную и губную гармонию;

–знать и применять на практике правила изменений в системе гласных и согласных звуков татарского языка;

–анализировать и характеризовать устно и с помощью элементов транскрипции отдельные звуки речи;

–определять открытый и закрытый слог;

–различать ударный слог, логическое ударение;

–ставить ударение в заимствованных словах;

–определять ударения в сложных, парных словах;

–знать особенности словесного ударения в татарском языке;

–проводить фонетический разбор слова;

–использовать знания по фонетике и графике в практике произношения и правописания слов;

–правильно строить и произносить предложения, выделяя интонацией знак препинания;

–распознавать повелительные и побудительные предложения;

–произносить звуки и сочетания звуков, ставить ударение в словах в соответствии с нормами современного татарского литературного языка;

–использовать орфоэпический словарь татарского языка при определении правильного произношения слов;

уметь присоединять окончания к заимствованиям; определять термины и профессионализмы в татарском языке;

–различать арабско-персидские, европейские, русские заимствованния; слова тюркского происхождения;

–использовать в речи синонимы, антонимы, омонимы (лексические омонимы, омофоны, омографы, омоформы);

–выявлять синонимы в синонимических цепочках; пары антонимов, омонимов;

–различать активную и пассивную лексику;

– использовать словарь синонимов и антонимов;
– работать с толковым словарем татарского языка;
– выявлять диалектные слова и жаргонизмы;
– распознавать в речи фразеологизмы, определять их значение;
– распознавать устаревшие слова, историзмы и неологизмы;
– проводить лексический анализ слова;
– знать ономастику и ее разделы;
– отличать различные виды топонимов, в частности ойконимы и гидронимы;
– выделять в словах корень, аффикс, основу;

– различать формообразующие и словообразующие аффиксы;

– различать способы словообразования в татарском языке;

– проводить морфемный и словообразовательный анализ слов;

– определять части речи: самостоятельные и служебные;

– определять общее грамматическое значение, морфологические признаки и синтаксические функции имени существительного, объяснять его роль в речи;

– узнавать корневые, производные, сложные, парные и составные имена существительные;

– знать категорию принадлежности в именах существительных;

склонять существительные с окончанием принадлежности; определять общее грамматическое значение, морфологические

признаки и синтаксические функции имени прилагательного, объяснять его роль в речи;

–образовывать сравнительную, превосходную, уменьшительную степень имен прилагательных;

– узнавать корневые, производные, сложные, парные и составные имена прилагательные;

– понимать субстантивацию прилагательных;

– изменять имена прилагательные по падежам;

– определять общее грамматическое значение, морфологические признаки и синтаксические функции местоимения;

– склонять указательные местоимения по падежам;

– распознавать личные, указательные, вопросительные, притяжательные, неопределенные, определительные и отрицательные местоимения;

– определять общее грамматическое значение, морфологические признаки и синтаксические функции числительных;

– распознавать разряды числительных (количественные, порядковые, собирательные, приблизительные, разделительные);

– иметь общее представление о склонении количественных числительных по падежам;

– знать правописание и способы образования (корневые, сложные, парные и составные) числительных;

– определять общее грамматическое значение, морфологические признаки и синтаксические функции глаголов;

– образовывать временные формы глагола;

– распознавать спрягаемые личные формы глагола (изъявительное, повелительное, условное и желательное наклонение);

Содержание учебного предмета
5 нче сыйныф
(34 сәгать)

1. 4 нче сыйныфта үткәннәрне кабатлау (1 сәгать)

Лексикология буенча үткәннәрне кабатлау.

Башлангыч сыйныфларда исем, сыйфат, сан, алмашлык, фигыль буенча үткәннәрне кабатлау.

Синтаксис буенча өйрәнгәннәрне кабатлау: сүзтезмә һәм җөмлә; җөмләнең баш кисәкләре; җәенке һәм җыйнак җөмләләр; җөмләнең иярчен кисәкләреннән аергыч; җөмләнең тиндәш кисәкләре.

2. Фонетика, орфоэпия, графика, орфография (12 сәгать)

Фонетика һәм орфоэпия турында гомуми мәгълүмат.

Сөйләм органнары. Авазларның ясалу урыннары һәм ысуллары турында төшенчә.

Татар телендә сузык һәм тартык авазлар. Татар телендә сузык авазларның әйтелеше. Сингармонизм законы: рәт һәм ирен гармониясе.

Тартык авазлар классификациясе. Тартык авазларның сөйләмдәге үзгәреше.

Татар телендә иҗек. Сүз басымы. Интонация. Сүзләрне юлдан-юлга күчерү.

Графика һәм орфография. Аваз һәм хәреф төшенчәләре. Татар алфавиты. Сузык һәм тартык аваз хәрефләренең дөрес язылышы.

Икешәр аваз кушылмасын белдергән *я, ю, е* хәрефләренең дөрес язылышы.

ъ һәм ь хәрефләренең дөрес язылышы.

Сүзләрне кушып, сызыкча аша һәм аерып язу. Баш һәм юл хәрефләре. Сүзләргә фонетик анализ ясау. Кабатлау.

3. Лексикология (6 сәгать)

Лексикология. Лексика һәм лексикология турында төшенчә. Сүзнең лексик мәгънәсе, аны аңлату юлларын аңлату.

Аңлатмалы сүзлекләр. Сүзләрне мәгънәләре, килеп чыгышыннан һәм кулланылышы ягыннан төркемләү.

Бер һәм күп мәгънәле сүзләр. Сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәләре.

Синоним. Антоним. Омоним.

Килеп чыгышы ягыннан татар теленең сүзлек составы. Гомумтөрки һәм алынма сүзләр. Татар сүзләренең төркемнәре.

Куллану өлкәсе буенча татар теленең сүзлек составы. Гомуми кулланылыштагы (гомумхалык) һәм кулланылышы чикләнгән (диалекталь һәм һөнәрчелек сүзләре) сүзләр.

Куллану активлыгы буенча сүзлек составы: искергән һәм тарихи сүзләр. Искергән сүзләр турында төшенчә. Яңа сүзләр (неологизмнар).

Фразеологизмнар. Фразеологик әйтелмәләрне сөйләмдә куллану. Сүзгә лексик анализ ясау.

Кабатлау.

4. Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы (5 сәгать)

Сүзнең тамыры һәм кушымчалар. Сүзнең мәгънәле кисәкләргә бүленеше.

Мөнәсәбәт белдерүче кушымчалар: модальлек һәм бәйләгеч кушымчалар. Модальлек кушымчалары.

Исем, сан, сыйфат, фигыльләргә ялгана торган модальлек кушымчалары.

Сүзнең нигезе. Тамыр һәм ясалма нигезле сүзләр.

Сүзләрне төзелеше буенча тикшерү.

Сүз ясалу ысуллары. Ясагыч кушымча ялгау ысулы.

Сүзгә кушымчалар ялгану тәртибе.

Сүзләр кушылу ысулы: кушма, парлы һәм тезмә сүзләр ясалу. Сүзләрне кыскарту ысулы.

Кабатлау.

5. 5 нче сыйныфта үткәннәрне кабатлау (2 сәгать)

6. Бәйләнешле сөйләм үстерү (8 сәгать)

1. Төрле характердагы диктантлар язу.
2. Хаталар өстендә эш башкарган вакытта телдән һәм язма рәвештә анализ ясау.
3. Мәкаләне редакцияләү.
4. Әдәби текстларның эчтәлеген сөйләү.
5. Изложение һәм сочинение язарга өйрәнү.
6. Бирелгән темага, рәсемгә яки планга нигезләнеп, хикәя төзеп язу.
7. Бирелгән текстка план төзү.
8. Текстларны, мәкальләрне, фразеологик әйтелмәләрне бер телдән икенче телгә тәрҗемә итү. Сүзлекләрдән файдалану.
9. Проектлар төзү.
10. Картина буенча сочинение язу (Х.Якупов “Канәфер чәчәкләре. Натюрморт”, И.Шишкин «Имәнлек»)

6 нчы сыйныф
(34 сәгать)

1. 5 нче сыйныфта үткәннәрне кабатлау (1 сәгать)

5 нче сыйныфта авазлар һәм хәрефләр турында үткәннәрне кабатлау: сузык һәм тартык авазлар; татар һәм рус телләренең икесендә дә булган, әмма әйтелеше белән татар телендә аерылып торган авазлар; татар теленең үзенчәлекле авазлары; татар телендә иҗек калыплары; сүзләрнең басымын билгеләү; сүзләргә фонетик анализ ясау.

Сүзнең лексик мәгънәсе; килеп чыгышы һәм кулланылу өлкәсе ягыннан татар теленең сүзлек составы.

Сүзлекләр турында белешмә. Аларның төрләре. Сүзлекләрнең төзелү принциплары. Төрле типтагы сүзлекләр белән эшләү.

Татар һәм рус телләрендә тамыр һәм кушымчаларның үзенчәлекләрен искә төшерү. Бәйләгеч һәм модаль кушымчалар, аларның сүзләргә ялгану тәртибе.

Сүзнең нигезе, тамыры. Татар телендә сүз ясалу ысуллары.

Сүзләрнең төзелешен һәм ясалышын тикшерү.

2. Морфология

2.1. Сүз төркемнәре турында гомуми мәгълүмат бирү (1 сәгать)

Сүз төркемнәре турында гомуми мәгълүмат.

2.2. Исем (4 сәгать)

Исем турында төшенчә. Ялгызлык һәм уртаклык исемнәр.

Исемнәрнең берлек һәм күплек сан формалары.

Исемнәрнең килеш белән төрләнеше. Исемнәрнең тартым белән төрләнеше. Тартымлы исемнәрнең килеш белән төрләнеше.

Алынма сүзләрдәге килеш һәм тартым кушымчалары. Исемнәрнең ясалышы.

Исемнәргә морфологик анализ ясау.

Исем сүз төркемен кабатлау.

2.3. Сыйфат (4 сәгать)

Сыйфат турында төшенчә. Сыйфатларның ясалышы.

Сыйфат дәрәҗәләре. Асыл һәм нисби сыйфатлар.

Сыйфатларның исемләшүе.

Сыйфтларга морфологик анализ ясау.

Сыйфат сүз төркемен кабатлау.

2.4. Сан (3 сәгать)

Сан турында төшенчә. Саннарның исемләшүе.

Саннарның ясалышы.

Гарәп һәм рим цифрларының язылышы.

Сан төркемчәләре. Микъдар саны. Тәртип саны.Чама саны. Бүлем саны. Җыю саны.

Саннарга морфологик анализ ясау.

Сан сүз төркемен кабатлау.

2.5. Рәвеш (4 сәгать)

Рәвеш турында гомуми мәгълүмат. Рәвешләрнең лексик-грамматик мәгънәсе һәм морфологик үзенчәлекләре.

Рәвешләрнең ясалышы. Рәвешләрнең мәгънә төркемчәләре: саф рәвешләр. Охшату-чагыштыру рәвешләре. Күләм-чама рәвешләре. Урын рәвешләре. Вакыт рәвешләре. Сәбәп-максат рәвешләре.

Рәвеш сүз төркемен кабатлау.

2.6. Алмашлык (4 сәгать)

Алмашлык турында төшенчә. Алмашлыкларның ясалышы.

Зат алмашлыклары.
Тартым алмашлыклары.
Күрсәтү алмашлыклары.
Сорау алмашлыклары.
Билгеләү алмашлыклары.
Билгесезлек алмашлыклары.
Юклык алмашлыклары.
Алмашлык сүз төркемен кабатлау.

2.7. Фигыль (6 сәгать)

Фигыль турында төшенчә. Татар телендә фигыльнең нигезе (башлангыч формасы) турындагомуми мәгълүмат. Фигыльнең барлык-юклык формалары.

Фигыльләрнең ясалышы.

Затланышлы фигыльләр. Боерык фигыль, аның мәгънәләре, зат-сан белән төрләнеше. Боерык фигыльнең дөрес интонация һәм басым белән кулланылышы.

Хәзерге заман хикәя фигыль, аның мәгънәләре,формалары, зат-сан белән төрләнеше.

Үткән заман хикәя фигыль, аның мәгънәләре, формалары, зат-сан белән төрләнеше.

Киләчәк заман хикәя фигыль, аның мәгънәләре, формалары, зат-сан беләнтөрләнеше.

Шарт фигыль, аның мәгънәләре, формалары, зат-сан белән төрләнеше.

Фигыль сүз төркемен кабатлау.

3. Ел буена үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау (2 сәгать)

Исем, сыйфат, сан, рәвеш, алмашлык, затланышлы фигыльләр. Аларның җөмләдә кулланылышы. Морфологик анализ ясау.

4. Бәйләнешле сөйләм үстерү (5 сәгать)

1. Юл йөрү кагыйдәләрен белүне күрсәткән, 7-8 репликадан торган диалог төзү.
2.Әти-әниеңә яки туганнарыңа рәхмәт әйтеп хат язу.
3.Табигатьне саклау турында газетага мәкалә язу.
4.Укучыларның тормыш тәҗрибәсеннән чыгып, өйрәнелгән сүз төркемнәреннән файдаланып, кечкенә хикәяләр төзү.
5. Әдәбият дәресләрендә өйрәнелгән әсәрләрне кулланып, сочинениеләр язу.
6. Сүз төркемнәрен өйрәнгәч, алган белемнәренә таянып, грамматик биремле диктантлар язу.
7. Төрле сүз төркемнәре кергән җөмләләрне татарчадан русчага, русчадан татарчага тәрҗемә итү.
8. Уңай кешелек сыйфатлары тәрбияләү максатыннан чыгып сайланган текстлар буенча изложениеләр язу.
9. Картиналар буенча сочинениеләр язу (Елена Романенко «Алмалар», Борис Щербаков «Су китә», Юрий Ананьев «Фронт җыры», Фаил Зиязов «Самавыр янында»).
10. Хаталар өстендә эш башкарган вакытта телдән һәм язма рәвештә анализ ясау.

7 нче сыйныф
(34 сәгать)

1. 6 нчы сыйныфта үткәннәрне кабатлау (2 сәгать)

Фонетика. Сингармонизм законы. Сүз төркемнәре. Исем, сан, алмашлык, рәвеш, затланышлы фигыльләр, сыйфат сүз төркемнәрен кабатлау.

2. Сүз төркемнәре

2.1. Фигыль (14 сәгать)

Фигыль турында төшенчә. Фигыльләрнең ясалышы.

Затланышлы һәм затланышсыз фигыльләр.

Сыйфат фигыль, аның мәгънәсе, заман формалары, исемләшүе. Сыйфат фигыльләрнең сөйләмдә кулланылышы.

Хәл фигыль, аның мәгънәләре, формалары, сөйләмдә кулланылышы.

Исем фигыль, аның мәгънәсе, формасы, сөйләмдә кулланылышы. Аларның исемгә күчү очраклары.

Татар телендә фигыльләрнең төп формасы буларак сүзлекләрдә бирелүе.

Инфинитив, аның мәгънәсе, формалары, сөйләмдә дөрес кулланылышы һәм дөрес язылышы.

Татар телендә ярдәмче фигыльләрнең кулланылышы. Кайбер мөстәкыйль мәгънәле фигыльләрнең ярдәмче фигыль буларак кулланылу очраклары.

Фигыльләргә морфологик анализ ясау.

Фигыльләрне кабатлау.

2.2. Аваз ияртемнәре (1 сәгать)

Аваз ияртемнәре турында төшенчә. Аларның ясалуы, морфологик-синтаксик үзенчәлекләре.

Аваз ияртемнәре нигезендә сүзләр ясалышы.

Аваз ияртемнәренә морфологик анализ ясау.

2.3. Хәбәрлек сүзләр (1 сәгать)

Хәбәрлек сүзләр турында төшенчә.Татар телендә хәбәрлек сүзләрнең тоткан урыны.

Хәбәрлек сүзләрнең формалары һәм җөмләдә кулланылышы.

2.4. Бәйлекләр (1 сәгать)

Бәйлекләр турында төшенчә. Аларның сөйләмдә кулланылу үзенчәлекләре.

Бәйлекләрне төркемләү. Бәйлек сүзләр, аларның формалары, җөмләдә кулланылышы.

Бәйлекләргә морфологик характеристика бирү.

Бәйлек сүзләр.

2.5. Теркәгечләр (2 сәгать)

Теркәгечләр турында гомуми мәгълүмат бирү.Теркәгечләрне куллану үзенчәлекләре, аларның интонациягә бәйле булуы.

Теркәгечләрне төркемләү.Татар һәм рус телләрендә теркәгечләрнең уртак яклары, җөмләдә кулланылышы.

Теркәгечләрне морфологик яктан тикшерү.

2.6. Кисәкчәләр (1 сәгать)

Кисәкчәләр. Аларны мәгънәләре буенча төркемләү.

Татар телендә кисәкчәләрнең дөрес язылышы.

Кисәкчәләргә морфологик анализ ясау.

2.7. Ымлыклар (1 сәгать)

Ымлыклар. Аларның ясалу үзенчәлекләре һәм сөйләмдә кулланылышы.

2.8. Модаль сүзләр (1 сәгать)

Модаль сүзләр турында төшенчә. Аларның җөмләдә кулланылышы.

3. Морфология буенче үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау (3 сәгать)

Мөстәкыйль һәм ярдәмче сүз төркемнәре. Аларның җөмләдә кулланылышы.

Сүз төркемнәренә морфологик анализ ясау.

4. Бәйләнешле сөйләм үстерү (7 сәгать)

1. Тыңлаучылар ачык күзалларлык итеп, яратып укыган берәр әдәби әсәрнең төп герое турында (затын үзгәртеп, мәсәлән, «мин» урынына «син» яки «ул» алмашлыкларын кулланып) сөйләү.
2. Мәктәптә уздырылачак берәр чара турында белдерү язу.
3. Бәйрәм белән котлау тексты язу.
4. Грамматик биремле контроль диктантлар язу.
5. Рәсемгә карап, хикәя төзү.
6. Грамматик биремле төрле типтагы диктантлар язу.

7. Программага кертелгән әдәби әсәрләрдән алынган өзекләрне файдаланып, изложениеләр язу.

8. Мөстәкыйль һәм ярдәмче сүз төркемнәрен кертеп төзелгән җөмләләрне тәрҗемә итү.

9. Экскурсиядә һәм төрле спектакль-концертларда, мәктәптә уздырылган бәйрәм кичәләрендә алган тәэсирләрдән файдаланып, сочинениеләр язу.

10. Картиналар буенча сочинениеләр язу (Иван Хруцкий «Натюрморт», Владимир Кочетков «Кыш килде», Шамил Якупов «Урман әкияте», Викентий Лукиянов «Май»).

11. Текст эчтәлегенә туры китереп, план төзү һәм аның буенча сөйләү.

12. Тормыш-көнкүреш темаларына диалоглар һәм монологлар төзү.

13. Бирелгән текстның эчтәлеген орфоэпик нормаларны саклаган хәлдә сөйли белү.

14. Индивидуаль һәм төркемнәрдә проектлау-тикшеренү эше башкару.

8 нче сыйныф
(34 сәгать)

1. 5-7 нче сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау (1 сәгать)

Сүз ясалышы, сүз төзелеше, сүз төркемнәре, җөмләдә сүзләр тәртибен кабатлау, тәрҗемә күнегүләре эшләү.

Сүзләргә фонетик, лексик, морфологик анализлар ясау.

2. Синтаксис. Сүз һәм җөмлә (1 сәгать)

Синтаксис. Гади җөмлә синтаксисы һәм пунктуация. Синтаксис буенча гомуми мәгълүмат.

Телебезнең синтаксик һәм сөйләм берәмлекләре (сүз, сүзтезмә, җөмлә кисәкләре, җөмлә һәм текст) турында төшенчә.

2.1.Җөмләдә сүзләр бәйләнеше (2 сәгать)

Сүзләр бәйләнеше турында гомуми мәгълүмат.

Тезүле бәйләнеш. Җөмләнең тиңдәш кисәкләре. Аларны үзара теркәүче чаралар.

Тиңдәш кисәкләр янында гомумиләштерүче сүзләр. Тиңдәш кисәкләр һәм гомумиләштерүче сүзләр янында тыныш билгеләре.

Ияртүле бәйләнешнең сөйләм оештырудагы роле.

Сүзтезмә турында гомуми төшенчә. Сүзтезмәдә ияртүче һәм иярүче кисәкләр. Татар телендә сүзтезмәләрнең төрләре һәм үзенчәлекләре.

Җөмләдә сүзләр бәйләнешен кабатлау.

2.2. Җөмлә кисәкләре (1 сәгать)

Җөмлә кисәкләре турында гомуми мәгълүмат (башлангыч сыйныфларда үтелгәннәрне кабатлау һәм тирәнәйтү).

2.3. Җөмләнең баш кисәкләре (2 сәгать)

Җөмләнең баш кисәкләре.

Ия һәм аның белдерелүе, төрләре.

Хәбәр һәм аның белдерелүе, төрләре. Ия белән хәбәрнең җөмләдәге урыны.

Ия белән хәбәр арасында сызык куелу очраклары.

2.4. Гади һәм кушма җөмлә (1 сәгать)

Гади һәм кушма җөмлә турында гомуми мәгълүмат.

2.5. Җөмләнең иярчен кисәкләре (7 сәгать)

Җөмләнең иярчен кисәкләре. Аергыч, аның белдерелүе һәм аерылмыш белән бәйләнеше. Тиңдәш һәм тиңдәш түгел аергычлар.

Тәмамлык һәм аның белдерелүе. Туры һәм кыек тәмамлыклар.

Хәлләр һәм аларның аерымлануы.

Урын хәле. Вакыт хәле. Рәвеш хәле. Күләм хәле. Сәбәп хәле. Максат хәле. Шарт хәле. Кире хәл.

Аныклагыч турында гомуми мәгълүмат. Аныклагычның аныкланмыш белән бәйләнеше.

Аныклагычларның аерымлануы һәм алар янында тыныш билгеләре.

2.6. Җөмләнең модаль кисәкләре (2 сәгать)

Модаль кисәкләр. Эндәш сүзләр, аларны куллану үзенчәлекләре. Эндәш сүзләрнең җөмләдәге урыны, алар янында тыныш билгеләре.

Кереш сүзләр, аларны мәгънә ягыннан төркемләү. Кереш сүзләр янында тыныш билгеләре.

3. Грамматик анализ төрләре (1 сәгать)

Грамматик анализ турында гомуми төшенчә (алдагы сыйныфларда өйрәнгәннәргә нигезләнү).

Морфологик, синтаксик, морфологик-синтаксик, синтаксик-морфологик анализ төрләре.

4. Җөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләрен кабатлау (1 сәгать)

Җөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләре. Алар янында тыныш билгеләре.

Грамматик анализ төрләре.

5. Гади җөмләләрне төркемләү. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре (1 сәгать)

Гади җөмләләрне төркемләү. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре: хикәя җөмлә, сорау җөмлә, боеру җөмлә һәм тойгылы җөмләләр.

Әйтү максаты ягыннан төрле җөмләләр янында куела торган тыныш билгеләре.

5.1.Раслау һәм инкяр җөмләләр (1 сәгать)

Раслау һәм инкяр җөмлә турында гомуми төшенчә.

Инкяр җөмләләрне белдерүче чаралар.

5.2.Җыйнак һәм җәенке җөмләләр (1 сәгать)

Җыйнак һәм җәенке җөмләләр турында гомуми төшенчә (башлангыч сыйныфларда үтелгәннәрне кабатлау һәм тирәнәйтү).

5.3. Ике составлы һәм бер составлы җөмләләр (1 сәгать)

Бер составлы җөмлә төрләре һәм аларның үзенчәлекләре.

Бер составлы исем җөмлә.

Бер составлы фигыль җөмлә.

5.4.Тулы һәм ким җөмләләр (1 сәгать)

Тиешле җөмлә кисәгенең кулланылу-кулланылмавына карап, җөмлә төрләре: тулы һәм ким җөмләләр. Аларны куллану үзенчәлекләре.

6.Җөмлә төрләрен кабатлау (1 сәгать)

Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләрен, раслау һәм инкяр, җыйнак һәм җәенке, ике һәм бер составлы, тулы һәм ким җөмләләрне куллану үзенчәлекләре.

7. 8 нче сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау (2 сәгать)

Гади җөмлә синтаксисы. Гади җөмләләрне төркемләү.

Җөмләдә сүзләр бәйләнеше. Җөмләнең баш, иярчен, модаль, тиңдәш һәм аерымланган кисәкләре. Алар янында тыныш билгеләре.

Грамматик анализ төрләре.

8. Бәйләнешле сөйләм үстерү (6 сәгать)

1. Әдәби әсәр героена адресланган хат язу.
2. Тормышта үрнәк булырдай берәр кеше турында очерк язу.
3. Концертка яки театрга баргач алган тәэсирләр турында сөйләшү, диалогик һәм монологик сөйләм үрнәкләре табу.
4. Татар һәм рус телләрендәге кушма җөмләләрне төзелешләре, бәйләүче чаралары һәм функцияләре ягыннан чагыштыру.
5. Әдәби геройларга характеристика язарга өйрәнү.
6. Татар телендәге сүз тәртибе үзенчәлекләрен чагылдырган кыска текстларны тәрҗемә итү күнегүләрен үтәү.
7. Экологик темага сочинение элементлары булган изложениеләр язу.
8. Картиналар буенча сочинениеләр язу (Фәридә Хәсьянова «Матур өй», Станислав Жуковский «Рояльле кунак бүлмәсе», Наил Галимов «Ялгызлык»).

9.Үтелгән темаларга таянып, грамматик биремле диктантлар язу.

10. Дәрестән тыш укылган әдәби әсәрләргә таянып, сочинениеләр язу.

11. Индивидуаль һәм төркемнәрдә проектлау-тикшеренү эше башкару.

9 нчы сыйныф
(17 сәгать)

1. Гади җөмлә синтаксисын кабатлау (1 сәгать)

Гади җөмлә синтаксисы. Гади җөмләләрне төркемләү.

Җөмләдә сүзләр бәйләнеше. Җөмләнең баш, иярчен, модаль, тиңдәш һәм аерымланган кисәкләре. Алар янында тыныш билгеләре.

Грамматик анализ төрләре.

2. Кушма җөмлә синтаксисы һәм пунктуация (5 сәгать)

Кушма җөмлә турында төшенчә. Тезмә кушма җөмлә.

Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма җөмләләр. Алар янында тыныш билгеләре.

Күп тезмәле кушма җөмлә.

Иярченле кушма җөмләләр турында төшенчә. Синтетик һәм аналитик иярчен җөмләләрнең үзенчәлекләре, аларның синонимлыгы.Мөнәсәбәтле сүзләрнең һәм ияртүче теркәгечләрнең үзенчәлекләре.

Иярченле кушма җөмләләрдә тыныш билгеләре.

Иярчен җөмләләрнең мәгънә ягыннан төрләре.

Иярчен ия һәм иярчен хәбәр җөмләләр.

Иярчен тәмамлык җөмлә.

Иярчен аергыч җөмлә.

Иярчен вакыт җөмлә.

Иярчен урын җөмлә.

Иярчен рәвеш җөмлә.

Иярчен күләм җөмлә.

Иярчен сәбәп җөмлә.

Иярчен максат җөмлә.

Иярчен шарт җөмлә.

Иярчен кире җөмлә.

3. Кушма җөмлә төрләрен һәм тыныш билгеләрен кабатлау (2 сәгать)

4. Текст синтаксисы (1 сәгать)

Текст турында төшенчә.

Туры һәм кыек сөйләм.

Туры сөйләм төрләре.

Туры сөйләм янында тыныш билгеләре.

5. Стилистика һәм сөйләм культурасы (3 сәгать)

Әдәби һәм язма сөйләм стильләре турында төшенчә.

Сөйләм стиле.

Хат стиле.

Язма сөйләм стильләре. Фәнни стиль.

Рәсми стиль.

Публицистик стиль.

Матур әдәбият стиле.

Сөйләм культурасы.

Калькалар.

6. 5-9 нчы сыйныфларда өйрәнгәннәрне кабатлау (2 сәгать)

Фонетика, орфоэпия, графика һәм орфография; лексикология; сүз төзелеше һәм сүз ясалышы; морфология, синтаксис һәм пунктуация.

7. Бәйләнешле сөйләм үстерү (2 сәгать)

1. Туган телне камил белүнең зарурлыгы турында сыйныф алдында чыгыш ясау.
2. Соңгы вакытта булган берәр вакыйга турында фикер алышу, диалогик һәм монологик сөйләм үрнәкләре табу.
3. Яраткан берәр шагыйрь иҗатына кыскача күзәтү ясау.
4. Бирелгән сюжет буенча хикәя төзеп язу.
5. Берәр әхлакый темага анкета уздыру өчен, сораулар төзү.
6. Татар һәм рус телләрендәге җөмлә төзелешен чагыштырып, бер телдән икенче телгә тәрҗемә итү күнегүләре эшләү.
7. 9 нчы сыйныфта өйрәнелгән кушма җөмлә синтаксисы буенча биремнәр кертелгән диктантлар язу.
8. Картиналар буенча сочинениеләр язу. (Равил Заһидуллин «Курайчы», Аркадий Пластов «Чишмә», Әмир Мәҗитов «Малай», Ольга Воробьёва «Сирень»).
9. Төрле эш кәгазьләре (белдерү, гариза, ышаныч кәгазе һ.б.) үрнәкләрен язу.
10. Иптәшеңнең язма эшенә телдән яки язмача бәяләмә бирү.
11. Индивидуаль һәм төркемнәрдә проектлау-тикшеренү эше башкару.

Татар теленнән календарь-тематик план
(5 – 9 нчы сыйныфлар)

5 нче сыйныф (34 сәгать)

№	**Бүлекләр, темалар**	**Сәгать саны**	**Темага караган төп төшенчәләр**
1	**2**	**3**	**4**
1	4 нчесыйныфта Үткәннәрне кабатлау	1	Лексикология буенча үткәннәрне кабатлау. Башлангыч сыйныфларда исем, сыйфат, сан, алмашлык, фигыль буенча үткәннәрне кабатлау. Синтаксис буенча өйрәнгәннәрне кабатлау: сүзтезмә һәм җөмлә; җөмләнең баш кисәкләре; җәенке һәм җыйнак җөмләләр; җөмләнең иярчен кисәкләреннән аергыч; җөмләнең тиңдәш кисәкләре.
2	Фонетика, орфоэпия, графика, орфография	12	Фонетика һәм орфоэпия турында гомуми мәгълүмат. Сөйләм органнары. Авазларның ясалу урыннары һәм ысуллары турында төшенчә. Татар телендә сузык һәм тартык авазлар. Татар телендә сузык авазларның әйтелеше. Сингармонизм законы: рәт һәм ирен гармониясе. Тартык авазлар классификациясе. Тартык авазларның сөйләмдәге үзгәреше. Татар телендә иҗек. Сүз басымы. Интонация. Сүзләрне юлдан-юлга күчерү. Графика һәм орфография. Аваз һәм хәреф төшенчәләре. Татар алфавиты. Сузык һәм тартык аваз хәрефләренең дөрес язылышы. Икешәр аваз кушылмасын белдергән *я, ю, е* хәрефләренең дөрес язылышы. ъ һәм ь хәрефләренең дөрес язылышы. Сүзләрне кушып, сызыкча аша һәм аерып язу. Баш һәм юл

			хәрефләре. Сүзләргә фонетик анализ ясау. Кабатлау.
3	Лексикология	6	Лексикология. Лексика һәм лексикология турында төшенчә. Сүзнең лексик мәгънәсе, аны аңлату юлларын аңлату. Аңлатмалы сүзлекләр. Сүзләрне мәгънәләре, килеп чыгышыннан һәм кулланылышы ягыннан төркемләү. Бер һәм күп мәгънәле сүзләр. Сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәләре. Синоним. Антоним. Омоним. Килеп чыгышы ягыннан татар теленең сүзлек составы. Гомумтөрки һәм алынма сүзләр. Татар сүзләренең төркемнәре. Куллану өлкәсе буенча татар теленең сүзлек составы. Гомуми кулланылыштагы (гомумхалык) һәм кулланылышы чикләнгән (диалекталь һәм һөнәрчелек сүзләре) сүзләр. Куллану активлыгы буенча сүзлек составы: искергән һәм тарихи сүзләр. Искергән сүзләр турында төшенчә. Яңа сүзләр (неологизмнар). Фразеологизмнар. Фразеологик әйтелмәләрне сөйләмдә куллану. Сүзгә лексик анализ ясау. Кабатлау.
4	Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы	5	Сүзнең тамыры һәм кушымчалар. Сүзнең мәгънәле кисәкләргә бүленеше. Мөнәсәбәт белдерүче кушымчалар: модальлек һәм бәйләгеч кушымчалар. Модальлек кушымчалары. Исем, сан, сыйфат, фигыльләргә ялгана торган модальлек кушымчалары. Сүзнең нигезе. Тамыр һәм ясалма нигезле сүзләр. Сүзләрне төзелеше буенча тикшерү. Сүз ясалу ысуллары. Ясагыч кушымча ялгау ысулы. Сүзгә кушымчалар ялгану тәртибе. Сүзләр кушылу ысулы: кушма, парлы һәм тезмә сүзләр ясалу. Сүзләрне кыскарту ысулы. Кабатлау.
9	5 нче сыйныфта үткәннәрне кабатлау	2	Фонетика, лексикология, сүз ясалышы, сүз төзелеше.
10	Бәйләнешле сөйләм үстерү	8	1. Төрле характердагы диктантлар язу. 2. Хаталар өстендә эш башкарган вакытта телдән һәм язма рәвештә анализ ясау. 3. Мәкаләне редакцияләү. 4. Әдәби текстларның эчтәлеген сөйләү. 5. Изложение һәм сочинение язарга өйрәнү. 6. Бирелгән темага, рәсемгә яки планга нигезләнеп, хикәя төзеп язу. 7. Бирелгән текстка план төзү. 8. Текстларны, мәкальләрне, фразеологик әйтелмәләрне бер телдән икенче телгә тәрҗемә итү. Сүзлекләрдән файдалану. 9. Проектлар төзү. 10. Картина буенча сочинение язу (Х.Якупов “Канәфер чәчәкләре. Натюрморт”, И.Шишкин «Имәнлек»)

Родной язык - Татар теле 6 нчы сыйныф (34 сәгать)

№	Бүлекләр, темалар	Сәгать саны	Темага караган төп төшенчәләр
1	**2**	**3**	**4**
1	5 нче сыйныфта үткәннәрне кабатлау	1	5 нче сыйныфта авазлар һәм хәрефләр турында үткәннәрне кабатлау: сузык һәм тартык авазлар; татар һәм рус телләренең икесендә дә булган, әмма әйтелеше белән татар телендә аерылып торган авазлар; татар теленең үзенчәлекле авазлары; татар телендә иҗек калыплары; сүзләрнең басымын билгеләү; сүзләргә фонетик анализ ясау. Сүзнең лексик мәгънәсе; килеп чыгышы һәм кулланылу өлкәсе ягыннан татар теленең сүзлек составы. Сүзлекләр турында белешмә. Аларның төрләре. Сүзлекләрнең төзелү принциплары. Төрле типтагы сүзлекләр белән эшләү. Татар һәм рус телләрендә тамыр һәм кушымчаларның үзенчәлекләрен искә төшерү. Бәйләгеч һәм модаль кушымчалар, аларның сүзләргә ялгану тәртибе. Сүзнең нигезе, тамыры. Татар телендә сүз ясалу ысуллары. Сүзләрнең төзелешен һәм ясалышын тикшерү.
2	Морфология Сүз төркемнәре турында гомуми мәгълүмат бирү	1	Сүз төркемнәре турында гомуми мәгълүмат.
3	Исем	4	Исем турында төшенчә. Ялгызлык һәм уртаклык исемнәр. Исемнәрнең берлек һәм күплек сан формалары. Исемнәрнең килеш белән төрләнеше. Исемнәрнең тартым белән төрләнеше. Тартымлы исемнәрнең килеш белән төрләнеше. Алынма сүзләрдәге килеш һәм тартым кушымчалары. Исемнәрнең ясалышы. Исемнәргә морфологик анализ ясау. Исем сүз төркемен кабатлау.
4	Сыйфат	4	Сыйфат турында төшенчә. Сыйфатларның ясалышы. Сыйфат дәрәҗәләре. Асыл һәм нисби сыйфатлар. Сыйфатларның исемләшүе. Сыйфтларга морфологик анализ ясау. Сыйфат сүз төркемен кабатлау.
5	Сан	3	Сан турында төшенчә. Саннарның исемләшүе. Саннарның ясалышы. Гарәп һәм рим цифрларының язылышы. Сан төркемчәләре. Микъдар саны. Тәртип саны.Чама саны. Бүлем саны. Җыю саны. Саннарга морфологик анализ ясау. Сан сүз төркемен кабатлау.
6	Рәвеш	4	Рәвеш турында гомуми мәгълүмат. Рәвешләрнең лексик-грамматик мәгънәсе һәм морфологик үзенчәлекләре. Рәвешләрнең ясалышы. Рәвешләрнең мәгънә төркемчәләре: саф рәвешләр. Охшату-чагыштыру рәвешләре. Күләм-чама рәвешләре. Урын рәвешләре. Вакыт рәвешләре. Сәбәп-максат рәвешләре.

			Рәвеш сүз төркемен кабатлау.
7	Алмашлык	4	Алмашлык турында төшенчә. Алмашлыкларның ясалышы. Зат алмашлыклары. Тартым алмашлыклары. Күрсәтү алмашлыклары. Сорау алмашлыклары. Билгеләү алмашлыклары. Билгесезлек алмашлыклары. Юклык алмашлыклары. Алмашлык сүз төркемен кабатлау.
8	Фигыль	6	Фигыль турында төшенчә. Татар телендә фигыльнең нигезе (башлангыч формасы) турындагомуми мәгълүмат. Фигыльнең барлык-юклык формалары. Фигыльләрнең ясалышы. Затланышлы фигыльләр. Боерык фигыль, аның мәгънәләре, зат-сан белән төрләнеше. Боерык фигыльнең дөрес интонация һәм басым белән кулланылышы. Хәзерге заман хикәя фигыль, аның мәгънәләре,формалары, зат-сан белән төрләнеше. Үткән заман хикәя фигыль, аның мәгънәләре, формалары, зат-сан белән төрләнеше. Киләчәк заман хикәя фигыль, аның мәгънәләре, формалары, зат-сан беләнтөрләнеше. Шарт фигыль, аның мәгънәләре, формалары, зат-сан белән төрләнеше. Фигыль сүз төркемен кабатлау.
9	Ел буена үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау	1	Исем, сыйфат, сан, рәвеш, алмашлык, затланышлы фигыльләр. Аларның җөмләдә кулланылышы. Морфологик анализ ясау.
10	Бәйләнешле сөйләм үстерү	5	1. Юл йөрү кагыйдәләрен белүне күрсәткән, 7-8 репликадан торган диалог төзү. 2.Әти-әниеңә яки туганнарыңа рәхмәт әйтеп хат язу. 3.Табигатьне саклау турында газетага мәкалә язу. 4.Укучыларның тормыш тәҗрибәсеннән чыгып, өйрәнелгән сүз төркемнәреннән файдаланып, кечкенә хикәяләр төзү. 5. Әдәбият дәресләрендә өйрәнелгән әсәрләрне кулланып, сочинениеләр язу. 6. Сүз төркемнәрен өйрәнгәч, алган белемнәренә таянып, грамматик биремле диктантлар язу. 7. Төрле сүз төркемнәре кергән җөмләләрне татарчадан русчага, русчадан татарчага тәрҗемә итү. 8. Уңай кешелек сыйфатлары тәрбияләү максатыннан чыгып сайланган текстлар буенча изложениеләр язу. 9. Картиналар буенча сочинениеләр язу (Елена Романенко «Алмалар», Борис Щербаков «Су китә», Юрий Ананьев «Фронт җыры»,ФаилЗиязов «Самавырянында»). 10. Хаталар өстендә эш башкарган вакытта телдән һәм язма рәвештә анализ ясау.

Родной язык -Татар теле 7 нче сыйныф (34 сәгать)

№	Бүлекләр, темалар	Сәгать саны	Темага караган төп төшенчәләр
1	**2**	**3**	**4**
1	6 нчы сыйныфта үткәннәрне кабатлау	1	Фонетика. Сингармонизм законы. Сүз төркемнәре. Исем, сан, алмашлык, рәвеш, затланышлы фигыльләр, сыйфат сүз төркемнәрен кабатлау.
2	Сүз төркемнәре. Фигыль	14	Фигыль турында төшенчә. Фигыльләрнең ясалышы. Затланышлы һәм затланышсыз фигыльләр. Сыйфат фигыль, аның мәгънәсе, заман формалары, исемләшүе. Сыйфат фигыльләрнең сөйләмдә кулланылышы. Хәл фигыль, аның мәгънәләре, формалары, сөйләмдә кулланылышы. Исем фигыль, аның мәгънәсе, формасы, сөйләмдә кулла-нылышы. Аларның исемгә күчү очраклары. Татар телендә фигыльләрнең төп формасы буларак сүзлекләрдә бирелүе. Инфинитив, аның мәгънәсе, формалары, сөйләмдә дөрес кулланылышы һәм дөрес язылышы. Татар телендә ярдәмче фигыльләрнең кулланылышы. Кайбер мөстәкыйль мәгънәле фигыльләрнең ярдәмче фи-гыль буларак кулланылу очраклары. Фигыльләргә морфологик анализ ясау. Фигыльләрне кабатлау.
3	Аваз ияртемнәре	1	Аваз ияртемнәре турында төшенчә. Аларның ясалуы, морфологик-синтаксик үзенчәлекләре. Аваз ияртемнәре нигезендә сүзләр ясалышы. Аваз ияртемнәренә морфологик анализ ясау.
4	Хәбәрлек сүзләр	1	Хәбәрлек сүзләр турында төшенчә.Татар телендә хәбәрлек сүзләрнең тоткан урыны. Хәбәрлек сүзләрнең формалары һәм җөмләдә кулланылышы.
5	Бәйлекләр	1	Бәйлекләр турында төшенчә. Аларның сөйләмдә кулланылу үзенчәлекләре. Бәйлекләрне төркемләү. Бәйлек сүзләр, аларның формалары, җөмләдә кулланылышы. Бәйлекләргә морфологик характеристика бирү. Бәйлек сүзләр.
6	Теркәгечләр	2	Теркәгечләр турында гомуми мәгълүмат бирү.Теркәгечләрне куллану үзенчәлекләре, аларның интонациягә бәйле булуы. Теркәгечләрне төркемләү.Татар һәм рус телләрендә теркәгечләрнең уртак яклары, җөмләдә кулланылышы. Теркәгечләрне морфологик яктан тикшерү.
7	Кисәкчәләр	1	Кисәкчәләр. Аларны мәгънәләре буенча төркемләү. Татар телендә кисәкчәләрнең дөрес язылышы. Кисәкчәләргә морфологик анализ ясау.
8	Ымлыклар	1	Ымлыклар. Аларның ясалу үзенчәлекләре һәм сөйләмдә кулланылышы
9	Модаль сүзләр	1	Модаль сүзләр турында төшенчә. Аларның җөмләдә

			кулланылышы.
10	Морфология буенча үткәннәрне гомумиләштереп кабатлау	3	Мөстәкыйль һәм ярдәмче сүз төркемнәре. Аларның җөмләдә кулланылышы. Сүз төркемнәренә морфологик анализ ясау.
10	Бәйләнешле сөйләм үстерү	7	1.Тыңлаучылар ачык күзалларлык итеп, яратып укыган берәр әдәби әсәрнең төп герое турында (затын үзгәртеп, мәсәлән, «мин» урынына «син» яки «ул» алмашлыкларын кулланып) сөйләү. 2. Мәктәптә уздырылачак берәр чара турында белдерү язу. 3.Бәйрәм белән котлау тексты язу. 4.Грамматик биремле контроль диктантлар язу. 5.Рәсемгә карап, хикәя төзү. 6.Грамматик биремле төрле типтагы диктантлар язу. 7. Программага кертелгән әдәби әсәрләрдән алынган өзекләрне файдаланып, изложениеләр язу. 8. Мөстәкыйль һәм ярдәмче сүз төркемнәрен кертеп төзелгән җөмләләрне тәрҗемә итү. 9. Экскурсиядә һәм төрле спектакль-концертларда, мәктәптә уздырылган бәйрәм кичәләрендә алган тәэсирләрдән файдаланып, сочинениеләр язу. 10. Картиналар буенча сочинениеләр язу (Иван Хруцкий «Натюрморт», Владимир Кочетков «Кыш килде»,ШамилЯкупов«Урман әкияте», Викентий Лукиянов«Май»). 11. Текст эчтәлегенә туры китереп, план төзү һәм аның буенча сөйләү. 12. Тормыш-көнкүреш темаларына диалоглар һәм монологлар төзү. 13. Бирелгән текстның эчтәлеген орфоэпик нормаларны саклаган хәлдә сөйли белү. 14. Индивидуаль һәм төркемнәрдә проектлау-тикшеренү эше башкару.

Родной язык -Татар теле 8 нче сыйныф (34 сәгать)

№	Бүлекләр, темалар	Сәгать саны	Темага караган төп төшенчәләр
1	**2**	**3**	**4**
1	5-7 нче сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау	1	Сүз ясалышы, сүз төзелеше, сүз төркемнәре, җөмләдә сүзләр тәртибен кабатлау, тәрҗемә күнегүләре эшләү. Сүзләргә фонетик, лексик, морфологик анализлар ясау.
2	Синтаксис. Сүз һәм җөмлә	1	Синтаксис. Гади җөмлә синтаксисы һәм пунктуация. Синтаксис буенча гомуми мәгълүмат. Телебезнең синтаксик һәм сөйләм берәмлекләре (сүз, сүзтезмә, җөмлә кисәкләре, җөмлә һәм текст) турында төшенчә.
3	Җөмләдә сүзләр бәйләнеше	2	Сүзләр бәйләнеше турында гомуми мәгълүмат. Тезүле бәйләнеш. Җөмләнең тиңдәш кисәкләре. Аларны үзара теркәүче чаралар.

			Тиңдәш кисәкләр янында гомумиләштерүче сүзләр. Тиңдәш кисәкләр һәм гомумиләштерүче сүзләр янында тыныш билгеләре. Ияртүле бәйләнешнең сөйләм оештырудагы роле. Сүзтезмә турында гомуми төшенчә. Сүзтезмәдә иярттүче һәм иярүче кисәкләр. Татар телендә сүзтезмәләрнең төрләре һәм үзенчәлекләре. Җөмләдә сүзләр бәйләнешен кабатлау.
4	Җөмлә кисәкләре	1	Җөмлә кисәкләре турында гомуми мәгълүмат (башлангыч сыйныфларда үтелгәннәрне кабатлау һәм тирәнәйтү).
5	Җөмләнең баш кисәкләре	2	Җөмләнең баш кисәкләре. Ия һәм аның белдерелүе, төрләре. Хәбәр һәм аның белдерелүе, төрләре. Ия белән хәбәрнең җөмләдәге урыны. Ия белән хәбәр арасында сызык куелу очраклары.
6	Гади һәм кушма җөмлә	1	Гади һәм кушма җөмлә турында гомуми мәгълүмат
7	Җөмләнең иярчен кисәкләре	7	Җөмләнең иярчен кисәкләре. Аергыч, аның белдерелүе һәм аерылмыш белән бәйләнеше. Тиңдәш һәм тиңдәш түгел аергычлар. Тәмамлык һәм аның белдерелүе. Туры һәм кыек тәмам-лыклар. Хәлләр һәм аларның аерымлануы. Урын хәле. Вакыт хәле. Рәвеш хәле. Күләм хәле. Сәбәп хәле. Максат хәле. Шарт хәле. Кире хәл. Аныклагыч турында гомуми мәгълүмат. Аныклагычның аныкланмыш белән бәйләнеше. Аныклагычларның аерымлануы һәм алар янында тыныш билгеләре.
8	Җөмләнең модаль кисәкләре	2	Модаль кисәкләр. Эндәш сүзләр, аларны куллану үзенчәлекләре. Эндәш сүзләрнең җөмләдәге урыны, алар янында тыныш билгеләре. Кереш сүзләр, аларны мәгънә ягыннан төркемләү. Кереш сүзләр янында тыныш билгеләре.
9	Грамматик анализ төрләре	1	Грамматик анализ турында гомуми төшенчә (алдагы сыйныфларда өйрәнгәннәргә нигезләнү). Морфологик, синтаксик, морфологик-синтаксик, синтаксик-морфологик анализ төрләре.
10	Җөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләрен кабатлау	1	Җөмләнең баш, иярчен һәм модаль кисәкләре. Алар янында тыныш билгеләре. Грамматик анализ төрләре.
11	Гади җөмләләрне төркемләү. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре	1	Гади җөмләләрне төркемләү. Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләре: хикәя җөмлә, сорау җөмлә, боеру җөмлә һәм тойгылы җөмләләр. Әйтү максаты ягыннан төрле җөмләләр янында куела торган тыныш билгеләре.
12	Раслау һәм инкяр җөмләләр	1	Раслау һәм инкяр җөмлә турында гомуми төшенчә. Инкяр җөмләләрне белдерүче чаралар.
13	Җыйнак һәм җәенке җөмләләр	1	Җыйнак һәм җәенке җөмләләр турында гомуми төшенчә (башлангыч сыйныфларда үтелгәннәрне кабатлау

			һәм тирәнәйтү).
14	Ике составлы һәм бер составлы җөмләләр	1	Бер составлы җөмлә төрләре һәм аларның үзенчәлекләре. Бер составлы исем җөмлә. Бер составлы фигыль җөмлә.
15	Тулы һәм ким җөмләләр	1	Тиешле җөмлә кисәгенең кулланылу-кулланылмавына карап, җөмлә төрләре: тулы һәм ким җөмләләр. Аларны куллану үзенчәлекләре.
16	Җөмлә төрләрен кабатлау	1	Әйтү максаты ягыннан җөмлә төрләрен, раслау һәм инкяр, җыйнак һәм җәенке, ике һәм бер составлы, тулы һәм ким җөмләләрне куллану үзенчәлекләре.
17	8 нче сыйныфта өйрәнгәннәрне кабатлау	2	Гади җөмлә синтаксисы. Гади җөмләләрне төркемләү. Җөмләдә сүзләр бәйләнеше. Җөмләнең баш, иярчен, модаль, тиңдәш һәм аерымланган кисәкләре. Алар янында тыныш билгеләре. Грамматик анализ төрләре.
18	Бәйләнешле сөйләм үстерү	7	1. Әдәби әсәр героена адресланган хат язу. 2.Тормышта үрнәк булырдай берәр кеше турында очерк язу. 3. Концертка яки театрга баргач алган тәэсирләр турында сөйләшү, диалогик һәм монологик сөйләм үрнәкләре табу. 4. Татар һәм рус телләрендәге кушма җөмләләрне төзелешләре, бәйләүче чаралары һәм функцияләре ягыннан чагыштыру. 5. Әдәби геройларга характеристика язарга өйрәнү. 6. Татар телендәге сүз тәртибе үзенчәлекләрен чагылдырган кыска текстларны тәрҗемә итү күнегүләрен үтәү. 7. Экологик темага сочинение элементлары булган изложениеләр язу. 8. Картиналар буенча сочинениеләр язу (Фәридә Хәсьянова «Матур өй», Станислав Жуковский «Рояльле кунак бүлмәсе», Наил Галимов «Ялгызлык»). 9.Үтелгән темаларга таянып, грамматик биремле диктантлар язу. 10. Дәрестән тыш укылган әдәби әсәрләргә таянып, сочинениеләр язу. 11. Индивидуаль һәм төркемнәрдә проектлау-тикшеренү эше башкару.

Родной язык (Татар теле)9 нчы сыйныф (34 сәгать)

№	**Бүлекләр, темалар**	**Сәгать саны**	**Темага караган төп төшенчәләр**
1	**2**	**3**	**4**
1	Гади җөмлә синтаксисын кабатлау	1	Гади җөмлә синтаксисы. Гади җөмләләрне төркемләү.
2	Кушма җөмлә синтаксисы һәм пунктуация	7	Кушма җөмлә турында төшенчә. Тезмә кушма җөмлә.
			Теркәгечле һәм теркәгечсез тезмә кушма җөмләләр. Алар

			янында тыныш билгеләре.
			Кереш контроль эш
			Күп тезмәле кушма җөмлә.
			Иярченле кушма җөмләләр турында төшенчә. Синтетик һәм аналитик иярчен җөмләләр.
			Иярченле кушма җөмләләрдә тыныш билгеләре.
			Иярчен җөмләләрнең мәгънә ягыннан төрләре. Иярчен ия һәм иярчен хәбәр җөмләләр.
			Иярчен тәмамлык җөмлә.
			Иярчен аергыч җөмлә.
			Иярчен вакыт җөмлә.
			Иярчен урын җөмлә.
			Иярчен рәвеш җөмлә.
			Иярчен күләм җөмлә.
			Иярчен сәбәп җөмлә.
			Иярчен максат җөмлә.
			Иярчен шарт җөмлә.
			Иярчен кире җөмлә.
3			Кушма җөмлә төрләрен һәм тыныш билгеләрен кабатлау.
4	Текст синтаксисы	1	Текст турында төшенчә. Туры һәм кыек сөйләм.
			Туры сөйләм төрләре. Туры сөйләм янында тыныш билгеләре.
5	Стилистика һәм сөйләм культурасы	3	Әдәби һәм язма сөйләм стильләре турында төшенчә.
			Сөйләм стиле. Хат стиле
			БСҮ Хат язу
			Язма сөйләм стильләре. Фәнни стиль.
			Проект эше. Рәсми стиль. Публицистик стиль.
			Рәсми документлар язу күнегүләре
			Матур әдәбият стиле
			Сөйләм культурасы. Калькалар.
			Сочинение язу
18	5-9 нчы сыйныфларда өйрәнгәннәрне кабатлау	5	Фонетика, орфоэпия, графика һәм орфография.
			Лексикология; сүз төзелеше һәм сүз ясалышы;
			Контроль диктант
			Морфология, синтаксис һәм пунктуация

Дәреслекләр:

1. Шәмсетдинова Р.Р., Һадиева Г.К., Һадиева Г.В. Татар теле: Рус телендә төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) 5 с-ф. – Казан: "Вакыт-Мәгариф" нәшр., 2015. – 175 б.
2. Сәгъдиева Р.К., Гарәпшина Р.М., Хәйруллина Г.И. Татар теле: рус телендә төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) 6 нчы с-ф. / Р.К. Сәгъдиева, Р.М. Гарәпшина, Г.И. Хәйруллина. – Казан: “Мәгариф-Вакыт” нәшр., 2015. – 191 б.

3. Сәгъдиева Р.К. Татар теле: рус телендә төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) 7 нче с-ф. / Р.К. Сәгъдиева, Г.Ф. Харисова, Л.К. Сабирҗанова, М.Ә. Нуриева. – Казан: “Мәгариф-Вакыт” нәшр., 2015. – 215 б.: рәс. б-н.
4. Сәгъдиева Р.К., Хәйруллина Г.И. Татар теле: рус телендә төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) 8 нче с-ф. / Р.К. Сәгъдиева, Г.И. Хәйруллина. – Казан: “Мәгариф-Вакыт” нәшр., 2016. – 223 б.: рәс. б-н.
5. Сәгъдиева Р.К., Кадирова Э.Х. Татар теле: рус телендә төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) 9 нчы с-ф. – Казан: “Мәгариф-Вакыт” нәшр., 2017. – 143 б.: рәс. б-н.